

EL «CAS DELS CATALANS»: DEL PACTE DE GÈNOVA A L'«EQUILIBRI EUROPEU» DE 1713

Joaquim Albareda

Massa sovint, quan s'ha analitzat el conflicte que va tenir lloc a Espanya durant la guerra de Successió, no s'ha valorat prou el seu caràcter intrínsecament internacional. La fi del regnat de Carles II deixava la monarquia en una situació crítica i el debat sobre la successió a la corona fou el pretext per redefinir el mapa polític europeu bo i discutint el poder de la monarquia hispànica i, molt especialment, el seu monopoli de les terres americanes. Per això, ja molt abans d'esclatar el conflicte, Àustria i França havien intentat repartir-se'n les possessions mitjançant diversos tractats de partició (el 1668, el 1698, el 1700), que el testament de Carles II a favor de Felip d'Anjou deixà sense efecte.

Des d'aquesta òptica, el caràcter eminentment internacional del conflicte va marcar el ritme de la guerra a Catalunya, des del moment que una representació catalana signà el pacte de Gènova el juny de 1705 amb el plenipotenciari de la reina Anna d'Anglaterra, Mitford Crowe —el qual tenia ordres concretes de contractar una aliança entre nosaltres i l'esmentat Principat o qualsevol altra província d'Espanya¹— fins al darrer instant, una vegada signats els tractats d'Utrecht, Rastatt i Baden, que assentaven les bases de l'anomenat nou «equilibri europeu». Com han recordat Linda i Marsha Frey², de la mateixa manera que els catalans es van veure involucrats en el conflicte, a l'escalf de la guerra es van produir els alçaments dels hongaresos seguint el príncep Francesc II Rákóczi a la guerra d'independència enfront de Viena (1702-1711) —el príncep va tenir el suport francès— i el dels «camisards» protestants de les Cévénnes (1702-1710), animats a lluitar pels anglesos. Per raons estratègiques, també van ser implicats per les potències en conflicte els habitants del País de Vaud, a Suïssa, els tirolesos i els bavaresos.

Sense obviar la dinàmica interna i complexa que enfrontà els partidaris de Felip V i de l'arxiduc Carles d'Àustria en els territoris d'Espanya, és evident que el conflicte podia haver tingut un desenllaç diferent per als catalans que el produït el 1714, en funció del desenvolupament de la guerra en l'escenari europeu. Efectivament, Lluís XIV intentà negociar la pau amb els aliats en diversos moments: a la darrereria de 1705, a l'octubre de 1706, a principis de

* He de fer constar el meu agraïment al Centre d'Història Contemporània de Catalunya i, especialment, a Josep Benet, pel seu ajut per tal de prosseguir la recerca del període de 1700 a 1725 en els arxius europeus.

D'altra banda, aquest treball s'emmarca en el projecte de recerca del «Grup d'Estudi de les Institucions i Societat a la Catalunya Moderna», del II Pla de Recerca de Catalunya (Generalitat de Catalunya, 1997 SGR 00358) i en el projecte «Poder, societat e instituciones en la Cataluña moderna (siglos XVI-XVIII)», concedit per la Dirección General de Enseñanza Superior (DGICYT, PB97-0666).

1. ALBAREDA, J. *Els catalans i Felip V. De la conspiració a la revolta (1700-1705)*, Vicens Vives, Barcelona, 1993, p. 169.

2. FREY, L. FREY, M. (eds.) *The Treaties of the War of the Spanish Succession. An Historical and Critical Dictionary*, Greenwood Press, Westport, Connecticut, 1995. p. XVIII.

1707, el març de 1709 i el març de 1710³. Sempre fou en va: inicialment, per l'escàs interès en la negociació de part de les potències aliades, perquè la guerra els era favorable; posteriorment, perquè les exigències dels aliats –de retirada d'Espanya de Felip V i de concessió d'avantatges comercials per Anglaterra i les Províncies Unides– haguessin significat, a la pràctica, una declaració de guerra de Lluís XIV al seu nét, actitud que el rei francès no estava disposat a assumir, malgrat el seu interès en posar fi a aquell llarg i costós conflicte. Però a partir de 1710 va prendre cos, entre els polítics anglesos –impactats per la desfeta de Villaviciosa, el desembre d'aquell any– la idea que calia pactar amb França mitjançant una transacció que afavorís els seus interessos comercials. El nou govern conservador, amb Bolingbroke (Henry Saint-John) com a secretari d'Estat, féu aquesta opció i va mantenir una actitud ambígua: d'una banda, sostenia les demandes dels aliats –sobretot el retorn de la monarquia hispànica als Habsburg–; de l'altra, negociava secretament amb París el manteniment de Felip V a Espanya a canvi d'importants concessions a Europa i a Amèrica. Encara, en una data tan tardana com la de 1712, el diplomàtic francès enviat a Espanya, marquès de Bonnac, especulava que si moria el delfí de Lluís XIV i les condicions de pau obligaven a la cessió d'Espanya, Felip V passaria a França, malgrat que a ell i, sobretot, a la seva dona, els sabés greu, però que a acceptarien perdre una part per conservar el tot⁴.

ELS TRACTATS DE PAU I EL «CAS DELS CATALANS»

L'emperador Josep I moria el 17 d'abril de 1711 i nomenava successor el seu germà Carles VI, l'arxiduc. Aleshores, el govern conservador britànic va veure reforçada la seva opció de negociar la pau amb un argument de pes: calia evitar la formació d'un gran bloc austríac.

En conseqüència, els anglesos van reduir notablement el seu suport econòmic a l'arxiduc. De fet, com va assenyalar Henry Kamen⁵, la situació de l'arxiduc sempre fou difícil perquè es trobava en mans dels anglesos, tant pel que feia als recursos econòmics com al suport militar, assenyalamment naval, mitjançant el qual podien dominar ciutats que els garantien el control de la península, com Lisboa, Barcelona, Alacant i Gibraltar. L'interès dels britànics, no cal dir-ho, es centrava, sobretot, en el comerç d'Índies –en bona part sota control francès en iniciar-se el conflicte internacional–, motiu pel qual s'afanyaren a conquerir Gibraltar, Cadis i Maó. Objectius similars tenia Holanda. En canvi, l'imperi s'hi jugava la presència a la corona hispànica i a Itàlia.

Però, en realitat, ens diuen Linda Frey i Marsha Frey⁶, el tombant de la guerra es va iniciar l'octubre de 1710, en acabar-se el domini dels *whigs* a la Cambra dels Comuns: a la majoria de *tories* desagradava l'estratègia i els objectius de la guerra i la seva principal plataforma contra els *whigs* havia estat la innecessària prolongació i la necessitat de la pau. Per justificar aquest argument, Bolingbroke l'havia arribat a qualificar com una guerra de passió, d'ambició, d'avarícia i d'interès privat. Després de les batalles de Brihuega i Villaviciosa, molts ministres estaven resignats a signar una pau sense Espanya. Aleshores, tot i que no desmentien el seu suport als aliats, van reprendre negociacions secretes amb França: el 22 d'abril de 1711 –al cap de cinc dies de la mort de l'emperador Josep I– Torcy signava un document que materialitzava les propostes angleses i el 28 d'abril François Gaultier tornava a Londres amb el document. En síntesi, els anglesos pretenien que França se sotmetés espontàniament als seus dictats. La suspensió d'armes de part dels anglesos es féu efectiva el 1712 i els holandesos i l'emperador es van fer càrrec del manteniment de les tropes austríacistes. Però el 1713, els efectius de l'emperador eren molt inferiors als dels francesos (115 esquadrans i 85 batallons contra 300 i 240, respectivament, dels francesos). En contrapartida, els anglesos signaven amb Felip V el tractat de l'«asiento de negros», el 26 de març de 1713, mitjançant el qual s'asseguraven un mínim de 4800 esclaus a l'any durant 30 anys a Río de Plata⁷.

3. BOTTINEAU, Y. *Les borbons d'Espagne. 1700-1808*, Fayard, París, 1993, pp. 60-88.

4. Ministère des Affaires Étrangères. Paris. Correspondance Politique. Espagne, 213. Bonnac (4-4-1712, fs. 98-101).

5. KAMEN, H. «Una nova visió de la posició del País Valencià i el Principat en la Guerra de Successió», *Revista de Catalunya*, núm. 7, abril de 1987, pp. 70-88.

6. FREY, L., FREY, M. (eds.) *The Treaties...*, p. XV.

Des de llavors, paral·lelament a l'avenç francès enfront dels imperials durant el 1712 i 1713, el conflicte internacional va deixar pas a la negociació diplomàtica, en la qual els catalans, malgrat els compromisos adquirits pels anglesos en virtut del pacte de Gènova, van ser abandonats a les seves forces. Les converses d'Utrecht van posar fi a la guerra. Van donar lloc a 23 tractats i convencions signades entre gener de 1713 i febrer de 1715, inclosos els tractats de Rastatt (7 de març de 1714) i Baden (7 de setembre de 1714). Àustria i Espanya no van signar la pau fins el 1725. Tot i que les converses d'Utrecht van reforçar la il·lusió de la unanimitat entre els aliats, la realitat, diuen L. Frey i M. Frey, és que s'havia consumat el cínic abandonament dels anglesos envers els aliats, com van poder constatar alguns ministres de l'imperi, que consideraven Utrecht com una operació repel·lent i abominable. A la fi, ens recorda Jean Bérenger⁸, les potències marítimes havien reeixit en imposar la visió anglesa d'Europa, que va prevaldre fins el segle XIX, mitjançant l'establiment d'un nou «equilibri europeu».

Els esforços dels ambaixadors catalans per ser escoltats en les converses internacionals foren inútils. L'emperador Carles VI es negà a rebre Francesc de Berardo, marquès de Montnegre, a Viena el juliol de 1712. Berardo tampoc no aconseguí el seu objectiu a Utrecht, el març de 1713, ni davant la reina Anna d'Anglaterra –malgrat el suport que va rebre de Peterborough, Stanhope i Crowe–, el maig del mateix any. Pau Ignasi de Dalmases i Felip Ferran i de Sacirera tampoc no reeixiren en els seus intents respectius a Londres i La Haia. Tots ells van manifestar repetidament la seva impotència i l'amarga sensació d'abandonament, especialment de part dels anglesos. A aquests intents, cal afegir-hi els promoguts pels Comuns per tal d'adreçar cartes a l'emperador: pel conseller en cap Flix (mitjançant el mercader Josep Gispert), pel president de la noblesa i pels tres presidents dels Braços (mitjançant Joan Llinàs). L'objectiu diu Castellví, era obvi: «*Los evidentes riesgos en que se hallavan los catalanes, teniendo a las puertas de Barcelona las armas de las dos coronas, ocupada Cataluña a la reserva de Cardona y Castell-ciudad, adormecidos con la esperanza de que no serían dexados a discreción, les enseñó (ahunque tarde) a no omitir diligencia que pudiera mover los ánimos de los estrangeros Reynos, a concurrir en su alivio*»⁹. El resultat d'aquestes instàncies davant l'emperador i l'emperadriu no sembla que fos de massa profit. En tot cas, és cert que les cartes van passar sempre pel filtre del secretari d'Estat, el controvertit marquès de Rialp, Ramon Vilana Perlas –i en alguns casos, a més a més, del seu secretari i cunyat J. Francesc Verneda–, que l'ambaixador Berardo no tenia en massa bona consideració. Aleshores, els representants de les institucions catalanes ja eren ben conscients del caràcter irreversible de la situació política, almenys pel que feia a la consolidació de la nova dinastia. En unes instruccions que els diputats van trametre a Berardo, el 13 de gener de 1713, li insistien que en cas que Catalunya patís l'infortuni de quedar sota domini borbònic, es reconeguessin en els tractats les seves constitucions i privilegis del temps de Carles II, així com les de l'Aragó, València i Mallorca¹⁰.

Però una vegada més, Catalunya esdevenia moneda de canvi en el tauler de negociacions de les grans potències i, des de finals de 1712, les tropes aliades l'anaven abandonant. El soldat irlandès John Fontaine, en el seu dietari, deixà constància dels problemes que van tenir per embarcar-se, perquè els catalans, deia, «veient que els abandonàvem, ens van cridar traïdors i tots els noms més vils que se'ls van ocórrer, i el populatxo ens llançà pedres dient que els havíem traït posant-los en mans del rei Felip»¹¹.

7. BÉLY, L. *Les relations internationales en Europe. XVIIe-XVIIIe siècles*, PUF, París, 1993, p. 426.

8. SOUTOU, G. H., BÉRENGER, J. (eds.). *L'ordre européen du XVIIe au XXe siècle*. Presses de l'Université de Paris- Sorbonne, 1998, p. 81.

9. Arxiu Nacional de Catalunya. Francesc CASTELLVÍ. *Narraciones históricas desde el año 1700 hasta el año 1725*. 1713, fs. 74 i ss. Agraïixo a Josep Maria Sans i Travé, director de l'ANC, totes les facilitats que m'ha donat per tal de poder consultar els microfilms dels 6 volums del W 344 de l'Osterreichisches Staatsarchiv.

10. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...* 1713, f. 625 v.

11. PORTER ALEXANDER, E. *The Journal of John Fontaine*. The Colonial Williamsburg Foundation, The University Press of Virginia, 1972, p. 42.

Finalment, Carles VI decidí el retorn a Viena de la reina regent Elisabet de Brunswick, en la qual els catalans havien dipositat les seves darreres esperances. El virrei, el mariscal Stharemborg, intentà en va arrencar un compromís favorable als catalans del marquès de Grimaldo, cap de l'exèrcit filipista. El 14 de març de 1713 se signà el tractat d'evacuació de Catalunya de les forces imperials, el qual ajornava l'espínós tema de les Constitucions fins a la signatura de la pau general. Però Stharemborg –atemorit pel descontentament dels catalans– va mantenir el tractat en secret, el qual no fou ratificat fins a la signatura amb els borbònics el 22 de juny a l'Hospitalet. Mitjançant aquest, el comte de Königsegg, representant de les forces imperials, i el marquès de Grimaldo acordaren l'evacuació de les tropes austriacistes del Principat, Mallorca i Eivissa i el lliurament de Barcelona o de Tarragona a les tropes borbòniques; –finalment, fou lliurada Tarragona. I Stharemborg, després de llicenciar les tropes, deixà sobtadament Barcelona l'estiu de 1713 amb gran disgust de les institucions catalanes.

Els intents de l'ambaixador anglès Robert Lexington per tal de fer respectar les Constitucions –«res més que gestions i instàncies», matisà Ferran Soldevila¹², perquè les decisions ja estaven preses d'antuvi per les potències fins aleshores enfrontades–, als quals a darrera hora s'afegí fins i tot Lluís XIV, desitjós d'assolir una pau ràpida, van topar amb la intransigència de Felip V i el cap del govern anglès, Bolingbroke, va claudicar a l'hora de defensar-les. El resultat fou l'article XII del tractat de pau entre Anglaterra i Felip V, del 13 de juliol, mitjançant el qual el rei garantia la vida i els béns dels catalans i els concedia, cínicament, «tots aquells privilegis que posseeixen els habitants de les dues Castelles»¹³. La manca explícita de reconeixement dels drets dels catalans va provocar importants debats a la Cambra dels lords anglesa, on els *whigs* van fer del «Cas dels Catalans», tal com era nomenat en les cancelleries europees, un cavall de batalla contra els *tories* a la primavera de 1714. El 3 d'abril, Lord Cowper, presentà una súplica a la reina, en nom de 24 lords, en la qual li demanava que continués intercedint, de manera urgent, perquè els catalans poguessin conservar aquelles Llibertats que no poden sinó ésser molt valuoses per a ells i, així, seguir tenint el complet gaudiment de llurs justos i antics Privilegis. La reina va respondre amb evasives i fent recaure la responsabilitat damunt l'emperador: «en el temps en què vaig escloure la meua pau amb Espanya, vaig resoldre de continuar la meua interposició, a cada escaient ocasió, per obtenir aquelles Llibertats i i per prevenir, si fos possible, els infortunis als quals aquell poble és exposat per la conducta d'aquells als quals toca més de prop d'auxiliar-los»¹⁴. Salvador Sanpere, un historiador «clàssic» de la guerra de Successió, ja advertí en la seva gran obra sobre els maneigs polítics dels governants europeus en el «Cas dels Catalans»¹⁵.

Certament, la sort dels catalans el 1714 podia haver estat una altra, per exemple, si Felip V, enderiat en crear un principat a Limburg (Països Baixos), per a la seva «camarera mayor», la princesa d'Orsini¹⁶, hagués acceptat de permutar-lo pel respecte a les Constitucions catalanes, tal com demanava el príncep Eugeni de Savoia, en representació de l'emperador i amb el suport dels anglesos, a les converses de Rastatt, a principis de 1714, on negocià amb el marquès de Villars. Però la pau de Baden posà fi a aquesta aparent anècdota –tot eliminant les dues condicions– que va dur en doina les cancelleries europees i, especialment Lluís XIV, obsessionat en cloure aquella guerra que acabava d'arruinar el seu país. El mateix rei de França condicionà el suport militar a Felip V que havia de comandar el duc de Berwick, el qual fou decisiu per prendre Barcelona, a la signatura de la pau amb Holanda, cosa que

12. SOLDEVILA, F. «Anglaterra i Catalunya. Les relacions anglo-catalanes durant la guerra de Successió», a cura d'E. Pujol, *Revista d'Història Moderna Manuscrita*, núm. 13, Bellaterra, 1995, p. 20. Amb tot, Bonnac parlà de la *vivacitat des representations du comte de Lexington et les raisonnements solides sur les quels les fonde*. MAE, CP, Espagne, 223 (11-9-1713, fs. 80v-81).

13. SOLDEVILA, F. *Història de Catalunya*, vol. III, Alpha, Barcelona, 1962, p. 1125.

14. SOLDEVILA, F. «Unes sessions de la Cambra dels Lords en 1714», *Revista de Catalunya*, núm. 58, setembre de 1929, pp. 213-214.

15. SANPERE i MIQUEL, S. *Fin de la nació catalana*. Tipografia l'Avenc, Barcelona, 1905.

16. Saint-Simon definí la princesa d'Orsini com *la personne du monde la plus propre à l'intrigue, et qui y avoit passé sa vie à Rome par son goût; beaucoup d'ambition, mais de ces ambitions vastes fort au-dessus de son sexe et de l'ambition ordinaire des hommes, et un désir pareil d'être et de gouverner. C'étoit encore la personne du monde qui avoit le plus de finesse dans l'esprit sans que cela parût jamais, et de combinaisons dans la tête, et qui avoit le plus de talent pour connoître son monde et savoir par où le prendre et le mener*. *Mémoires*. A. de Boislisle, L. Lecestre et J. Boislisle t. IX, París, 1890-1891, p. 104.

implicava la renúncia al principat de Limburg. Un any abans ja havia manifestat, per raons d'estratègia política i pressionat pels anglesos, la seva disconformitat amb la idea de Felip V de ser inflexible amb els catalans, cosa que manifestà repetidament al seu nét per carta. «*Le roy mon petit fils, —deia, dolgut, Lluís XIV al marquès de Bonnac, declare qu'il veut reduir les catalans par force, assiéger Barcelonne, punir des peuples rebelles. Il rejette toutes les instances qu'on luy fait en leur faveur, et a peine a t'il déclaré sa resolution, que sans attendre mesme si je puis luy donner les secours qu'il m'a demandez, il seroit obligé de tenir le blocus de cette place. Puis que les moyens de la soumettre par force luy manquaient, il estait de sa prudence de marquer qu'il avait égard aux instances de la Reine d'Angleterre et d'en prendre un prétexte honorable pour ramener par la douceur les catalans à leur devoir. Il valait mieux les avoir pour sujets en leur accordant leurs privilèges, que de les avoir pour ennemis et d'être exposé aux mouvements que peuvent naistre d'un jour à l'autre dans les provinces voisines. Je doute que ces conseils fussent écoulez, quoy que très conformes aux interests du Roy d'Espagne dans l'estat où sont ses affaires*»¹⁷. O bé, li escrivia a Felip V: «*tenu raó de voler reduir Barcelona a la força: però quan aquesta manca, vol la prudència que s'emprin altres mitjans*»¹⁸. Tanmateix, el seu nét, es mostrà inflexible. El febrer de 1713, quan Lexington demanà a Bonnac que intervingués per assolir una solució moderada, aquest li respongué que Felip V n'havia fet una qüestió pròpia, de protagonisme i d'enveja cap al rei de França. Uns mesos després, el mateix Bonnac escrivia a París... «*Il ne serait pas difficile au Roy d'Espagne comme V.M. le remarque de la terminer promptement si ses armées et ses finances estoient en meilleur estat, mais quoy que connaisse mieux que personne le désordre de ses finances et la faiblesse de ses troupes, il preferera la guerre au parti de conserver aux catalans leurs privilèges et il ne paroît pas jusqu'à présent que rien soit capable de l'en détourner*». Bonnac insistia que «*cette guerre ne se faisait que pour la conservation des privilèges des catalans*». Efectivament, Felip V no va veure amb bons ulls la proposta que li féu el seu avi de concedir una amnistia i el retorn dels béns als catalans bo i adduint que hi havia «*un grand nombre de gents malintentionnez et qui devouez à la maison d'Autriche seront capables de me susciter des revolutions en Arragon, en Valence, ou en Catalogne, que je ne serai peut estre pas toujours en estat de prevenir*»¹⁹.

Entretant, a principis de 1714, la relació dels resistents amb els anglesos s'havia, pràcticament, trencat: la seva flota se sumava a l'espanyola i la francesa en el bloqueig per mar que patia Barcelona i alguns vaixells amb bandera anglesa foren assaltats pels resistents, cosa que va provocar una protesta del govern anglès i un edicte de la Junta de Guerra, el 23 de juliol, perquè els seus vaixells no fossin molestats²⁰. De fet, Bolingbroke havia arribat a ordenar a l'almirall Wishart que invités Barcelona i Mallorca a rendir-se i que, en cas que no ho fessin, procedís a la submissió d'aquell *turbulent poble*²¹. Des de Viena, el 4 de juliol, Berardo escrivia decebut tot criticant, de manera implícita, el secretari de l'emperador, Ramon Vilana Perlas: «*yo me hallo del todo aborrecido sin discurrir arbitrio, ni saber a donde acudir ni dirigirme, reconociendo cerrados todos los pasos por quien debía franqueármelos más abiertos*»²².

Tanmateix, en morir la reina Anna, el 12 d'agost de 1714, el seu successor Jordi I donà noves ordres al representant anglès a la cort de França que significaven un canvi substancial en relació al «Cas dels catalans», cosa a la qual contribuí el retorn al poder dels *whigs*. S'obria, així, una nova esclatxa a l'esperança, la qual, inquietà moltíssim Lluís XIV i Felip V. De forma accelerada, van reprendre les gestions de Dalmases a Londres i de Berardo a Viena. Efectivament, Bolingbroke donà instruccions al seu representant a París, Matthew Prior, perquè s'entrevistés amb el marquès de Torcy per manifestar-li «*le droit que nonobstant les traités dernièrement conclus, nous avons de vous interposer en faveur de Catalans; qu'il représentât au même combien l'on prenoit ici à coeur l'état de ce Peuple. Qu'il représentât*

17. MAE. CP. Espagne, 223, Lluís XIV a Bonnac (11-9-1713, fs. 74v-75)

18. SOLDEVILA, F. «Anglaterra i Catalunya...», p. 22.

19. MAE. CP. Espagne, 220, Bonnac (5-II-1713, fs. 80-84v); 223, Bonnac (7-8-1713, f. 4v; 7-8-1713, f. 13), Felip V a Lluís XIV (5-9-1713, f. 67).

20. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...* 1714, fs. 691 v. i 709.

21. SOLDEVILA, F. «Anglaterra i Catalunya...», p. 24.

22. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1714, f. 697 v.

23. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1714, fs. 710 v.-711.

*au nom des Regens, que rien ne seuroit être plus agréable à eux et à la Nation, que la sureté de Barcelone, et la reduction de cette Province-la par voie d'un traité. Qu'au contraire il seroit de pire consequence, que les cours de France et d'Espagne ne se l'imaginent, si l'on persistoit de prendre la ville et subjuguier ce Peuple»*²³. Dalmases escrivia esperançant a Berardo, que es trobava a Viena: «*si Barcelona pudo resistir al duque de Berwick, podemos esperar logrará la libertad, sino no es increíble será su esclavitud menos pesada que se crehia»*²⁴.

Davant la negativa de Lluís XIV a atendre aquesta recomanació dels anglesos, Dalmases s'afanyà, el 28 d'agost, a fer una proposta a la regència d'Anglaterra bo i insistint en la necessitat de la mediació i de concentrar la seva flota a Barcelona fins a la conclusió de la pau, per posar fi a les hostilitats que patia la ciutat, cosa que permetria, d'entrada, garantir el proveïment i la sortida de persones. El 6 de setembre de 1714, el secretari de la regència, Adisson, comunicava a Dalmases que havia donat ordres als vaixells anglesos que es concentrassin a Port Maó²⁵. I el 18 de setembre, l'ambaixador Felip Ferran de Sacirera, aprofità l'estada del rei Jordi I a Holanda per lliurar-li en mà una representació en la qual insistia en la intervenció anglesa i li formulava diverses alternatives polítiques: «*que sea unida Cataluña con toda España a la augustíssima Casa de Austria, o que Cataluña, con los Reinos de Aragón y Valencia sean cedidos a S.M. Imperial y Católica, o una de las serenísimas Archiduquesas, y cuando eso no se pueda lograr, que Cataluña con las islas de Mallorca y Ibiza, sea erigida en República bajo la protección de V.M., de la augustíssima Casa de Austria y altos aliados, ya que por los susodichos medios se halla la justicia mantenida, establecidos los comercios de Inglaterra y Holanda, Portugal asegurado, los Reinos de Aragón y Valencia restablecidos en los privilegios de que están privados por la paz de Utrecht y Cataluña librada de ser un eterno monumento de su desgraciada fidelidad y de indigna memoria de la grande Alianza»*²⁶. Cal remarcar la insistència en la reivindicació política dels països de la Corona d'Aragó, la qual es devia, potser com diu Castellví, a l'oblit sistemàtic dels anglesos d'aquests territoris en les negociacions²⁷. El canvi de rumb de la política anglesa envers els catalans fou percebut per Francesc Llevant, secretari del comte Ferran, qui va poder saber per l'enviat del tsar comte de Sakulnig, a Leiden, després que aquest s'hagués entrevistat amb Jordi I, que la resolució del nou rei era ferma: «*Me respondió: sobre mi palabra lo podéis avisar a los catalanes que el Rey de Inglaterra al despedirme me lo ha dicho*». I el dia abans, a Utrecht, li havien dit: «*estaréis contentos los catalanes porque la flota inglesa mandada antes contra vosotros tiene orden de ponerse a vuestro favor»*²⁸. Per aquelles dates, la princesa d'Orsini rebia una comunicació de Fontainebleau demanant noves sobre el setge de Barcelona, la qual afegia el comentari: «*et plus ce siège dure, plus les ennemis de la paix se reveillent et cherchent des prétextes pour s'intéresser à la conservation des rebelles. Vous savez desja Mme. les instances que les Régens d'Angleterre ont fait au Roy en faveur des Catalans. M. le Pce. Eugène a parlé presque dans le mesme sens a M. le Mal. de Villars avant et depuis la signature du traité de paix signé a Bade le 7e. de ce mois»*²⁹. Però malgrat que la resolució era certa, tal com va comunicar el duc d'Osuna, des de la Haia, a Grimaldo, el que succeí fou que «*los tories lograron suspenderla diciendo no podían tomar resolución tan fuerte y de tantas consecuencias, para lo que no tenía facultad la Regencia sin consentimiento del rey, y que así se aguardase a que el rey pasare a Inglaterra»*³⁰.

Fou, evidentment, un darrer intent condemnat al fracàs perquè Barcelona ja havia estat ocupada per les tropes borbòniques una setmana abans, cosa que els ambaixadors catalans no sabien. Felip Ferran, el 24 de setembre, encara descrivia esperançant a Berardo l'entrevista amb el nou rei, qui li havia assegurat el suport i li deia que només calia que Barcelona resistís una o dues setmanes més: «*lo cierto es que el Rey, el Príncipe su hijo y la corte de Hannover*

24. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1714, f. 711 v.

25. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1714, fs. 712-712 v.

26. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1714, fs. 713-713 v.

27. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1713, f. 11.

28. ANC. F. Castellví. *Narraciones...* 1716, fs. 733-733 v.

29. MAE, CP. Espagne, 236, Fontainebleau (17-9-1714, f. 159).

30. SOLDEVILA, F. *Història de Catalunya...*III, p. 1158, n. 138.

están inclinados a nuestro alivio y beneficio... sólo falta que de aquí se influya con eficacia y que Barcelona se mantenga así se da por cierto». Amb tot, conscient de l'escàs marge que quedava per capgirar la situació, afegia: «no ignoro que los franceses aplican toda su fuerza para que no lleguen a tiempo los alivios»³¹. Fins i tot, després de dominada Barcelona, persistia la incertesa, entre els borbònics, cap a l'actitud del nou govern britànic. Així, Orry escrivia que «on ne parle en ce royaume que de guerre contre l'Espagne». Berwick recordava que «les Régens d'Angleterre témoignaient publiquement la part qu'ils prenaient au destin des catalans revoltés. Les meilleurs réponses et les plus solides ne les satisfaisaient pas parce qu'elles n'étaient pas conformes à leurs idées et aux espérances qu'ils ont conservé jusqu'à la fin de pouvoir encore soutenir les rebelles. Cette disposition ne s'accordait pas à la vérité avec les engagements pris par les traités qui ont retabli la paix entre l'Espagne et l'Angleterre». Encara, a finals de novembre, Pachau assegurava des de Madrid, «que si par un de ces événements funestes qui peuvent arriver encore S.M.C. estait obligée de sortir pour la troisième fois de Madrid, il ne luy serait certainement pas aisé d'y rentrer»³².

També fou estèril la nova temptativa que protagonitzà el mateix Felip Ferran davant Carles VI durant les negociacions de pau de Cambrais, el 1723, preludi del tractat de Viena entre l'emperador i Felip V. Dos impresos anònims publicats a Londres el 1714 es feien ressò del «Cas dels Catalans»: *La Deplorable Història dels Catalans* i *Consideració del Cas dels Catalans*. Ambdós són molt crítics amb la monarquia anglesa, assenyaladament el segon, a la qual retreuen la falta de respecte amb els compromisos contrets amb els catalans, dels quals exalten el seu heroisme, després d'haver-los incitat a la rebel·lió contra Felip V. Aquest darrer, argumentava: És ridícul pensar que els nostres ministres siguin guardians tan ineptes de l'honor de la nostra nació; vam tenir en les nostres mans el poder d'imposar qualssevol condicions que volguéssim. ¿Abandonarem un poble fidel, l'únic crim del qual consisteix a haver-se adherit a nosaltres?... ¿No seria la seva sang un monument etern a la nostra crueltat?... Tot això toca el cor de tot ciutadà britànic generós quan considera el cas dels Catalans. Finalment, es demanava si als britànics no els aplicarien, amb tota justícia, les paraules del dramaturg William Congreve: «Aconseguix el teu objectiu i, a ells, engega'ls al diable quan ja no els necessitis»³³.

Després de la guerra, diuen L. Frey i M. Frey, el «Committee of Secrecy» va qüestionar les ordres de Lexington de reconèixer Felip V com a rei d'Espanya, cosa que li permetia a aquest de refusar el reconeixement de les Constitucions catalanes³⁴. Lexington havia tractat els catalans de *rebels* i de *poble turbulent*. Bolingbroke, encara havia anat més lluny en una carta adreçada als plenipotenciàries on assegurava que preservar la llibertat dels catalans no era de l'interès d'Anglaterra, i que aquests havien de viure en una deguda subjecció a l'autoritat. D'aquesta manera s'explica que el 18 de març de 1714 Anglaterra manés a l'almirall James Wishart d'utilitzar l'esquadra per obligar els catalans a rendir-se. És difícil criticar el veredict del «Committee of Secrecy» que afirmava que els antics aliats havien sigut abandonats contràriament a la paraula donada i a l'honor, conclouen L. Frey i M. Frey. Per al diplomàtic lord Chatman, la pau d'Utrecht embrutia els annals d'Anglaterra i per a l'historiador Coxe, segellava la degradació d'aquell país. Dècades més tard, Voltaire exaltà la memòria dels catalans, dels quals va dir que, malgrat el seu valor i amor extrem per la llibertat, havien estat subjugats en tots els temps³⁵. Sense anar tan lluny, el comentari del pagès de Santa Susanna, Francesc Gelat, fet a l'estiu de 1713, és significatiu de la percepció dels catalans sobre el paper d'Anglaterra en les negociacions d'Utrecht: «dins de la ciutat [Barcelona] se han fetes crides i pregons declarant la guerra contra lo duc d'Enjou i contra inglesos i en favor de Carlos Terser».³⁶

31. ANC, F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1714, f. 714.

32. MAE, CP. Espagne, 236, Orry (8-10-1714, f. 230v), Berwick (12-10-1714, fs. 241-241v); 233 Pachau (26-11-1714, fs. 126-126v)

33. STRUBELL, M. (ed.). *Consideració del Cas dels Catalans*, Curial, Barcelona, 1992, pp. 79-81.

34. FREY, L, FREY, M. *The Treaties...* p. XVIII; Es tracta del *Report from the Committee of Secrecy appointed by order of the House of Commons*, Dublin, 1715, citat per SOLDEVILA, a *Història de Catalunya...*, III, p. 1108, n. 65; E. LLUCH, a *La Catalunya vençuda del segle XVIII*, Edicions 62, Barcelona, 1996, p. 69, cita el *Rapport du Comité secret nommé par la Chambre basse de Parlement de la Grande Bretagne, pour faire l'examen des livres et papiers qui roulent sur les négociations de la dernière paix et du traité de commerce, etc. Fait le 9 juin v.s., 1715* (Amsterdam, 1715).

35. VOLTAIRE. *Oeuvres complètes de Voltaire*, tome quatrième, Furne et Cie., Paris, 1846, p. 183.

36. SIMON, A. *Pagesos, capellans i industrials de la Marina de la Selva*, Curial, Barcelona, 1993, p. 89.

L'ESPERANÇA FRUSTRADA

Tenir en compte, en tot moment, aquest context internacional relativament canviant proporciona nous elements de comprensió de la resistència de 1714, els quals ens ajuden a no incórrer en judicis presentistes com els que l'han qualificada d'irracional i suïcida. Abans que res, però, cal no oblidar el nou equilibri de forces a la Barcelona resistent que decantà la balança del poder cap el Braç reial. Un decantament que s'accentuà en el darrer tram de la guerra, quan el Consell de Cent i la coronela van assumir la direcció de la resistència. En aquest context, sense altra sortida, conscients de l'abast de la repressió patida pel País Valencià i per l'Aragó, els resistents s'aferren a la darrera esperança que els resta, impel·lits pels missatges ambigus de suport de l'emperador, rebuts mitjançant el marquès de Rialp: primer, la pressió dels anglesos damunt Lluís XIV perquè doblegués o bé abandonés Felip V; després, un cop desenganyats d'aquesta opció, les gestions dels ambaixadors, sobretot a Londres, en accedir al tron Jordi I i, de nou, el govern *whig*. Un bon exponent de les esperances dipositades en la pressió aliada damunt Lluís XIV, el trobem en el convenciment entre els resistents, fins al tractat de Baden, que podrien arribar a negociar directament amb els militars francesos.

En iniciar-se el 1714, la desproporció entre les forces ocupants de Catalunya, uns 55000 homes, i el reduït contingent de resistents concentrats a Barcelona i Cardona era abismal. Però, encara, la percepció de la contribució imposada per Orry, assessorat per l'home de negocis i geògraf Josep Aparici, provocà una mobilització important arreu de Catalunya que va sorprendre els militars borbònics. El marquès de Valdecañas va escriure Grimaldo dient-li que calia *procurar extinguir este fuego tan general en todo el Principado*. Al Penedès, els revoltats s'alçaren al crit de *Via fora lladres!* i a la serra de Prades, amb el de *Visca la pàtria!*³⁷ Però tal com va plantejar Salvador Sanpere, es tractava d'un moviment descoordinat, sense connexió amb Barcelona, on rebien informació dels fets tardanament. Fou, doncs, una ocasió perduda per guanyar terreny als borbònics i alliberar Barcelona del setge, la qual va tenir com a conseqüència immediata la repressió ferotge contra alguns pobles. El governador de Cardona, Manuel Desvalls, donava per fracassat el moviment l'1 de febrer, bo i lamentant la manca de suport de tropes reglades als revoltats³⁸. Aquesta qüestió ens remet a un altre greu problema que exposà el mateix Sanpere: el «tour de force» entre el Consell de Cent, la Diputació i el comandament militar, per dirigir la defensa, el qual va originar un autèntic conflicte de poder que es va resoldre en detriment de l'eficàcia defensiva i de la Diputació³⁹.

La contraofensiva filipista no trigà a produir-se, mitjançant accions repressives com la de Sant Quintí de Mediona, on 800 persones foren passades per les armes, o l'assassinat de 60 revoltats a la Gleva i els incendis de Peramola, Torelló, Prats de Lluçanès, Sant Feliu Sasserra, Oristà, Arbúcies, Espinelves, Viladrau, Vilassar de Dalt, Sallent, Teià i Terrassa, amb l'objectiu d'escarmentar els partidaris de la resistència. Des del costat austriacista també es van emprendre accions repressives, com succeí a Oristà, on foren degollats 700 homes. Als rigors extrems de la guerra s'hi afegien les contribucions imposades per les tropes franceses, que segrestaven eclesiàstics i pagesos per tal que els pobles paguessin un rescat.

Durant els mesos de febrer i març els resistents havien evitat el bloqueig de Barcelona per mar i a l'abril l'artilleria borbònica bombardejà la ciutat donant inici al setge final. El quadre que els diputats descrivien a l'emperador era dramàtic: «*nos hallamos con más notoria falta de comestibles, leña, trigos, granos y paja para la caballería, aumentándose cada día más semejante carestía, no siendo fácil poderse remediar. El cansancio imponderable de la coronela en montar las guardias, executar salidas y otras militares funciones como también las contínuas vigiliias de los cabos superiores, desvelo de los tres Comunes, Ciudad, Brazo militar y Diputación, individuos de la nobleza y demás habitantes de esta metrópoli, no es fácil poderlo*

37. Archivo Histórico Nacional. Madrid. Estado 450, Valdecañas a Grimaldo (3-2-1714); Neuville escrivia a París que era de tómer que aquells fets n'augmentent *leur opiniatreté* [dels catalans] *et ne causent des nouveaux embaras dans le temps que toutes les troupes du roy d'Espagne suffisissent à peine pour contenir les seuls barcelonnais*. MAE, CP, Espagne, 235 (2-2-1714, f. 32).

38. SANPERE, S. *Fin de la nación...* pp. 311-312.

39. SANPERE, S. *Fin de la nación...*, p. 229.

ponderar a V.M.C.C.... lo que más atormenta a nuestros fieles corazones es la falta y cortedad de medios que en todos los estados se padece, de forma que ha llegado el tiempo en que se hace gala de la más extrema pobreza, pues que ya no hay por lo general que vender para los precisos sustentos y alimentos». A aquests problemes s'hi afegia «*el bárbaro bombardeo que ideó la más inaudita crueldad del duque de Popoli. Hállase la mayor parte de la ciudad arruinada sin tránsito en las calles, impedidos de las ruinas y no hay templo que se haya eximido de los estragos*»⁴⁰. Fou aleshores quan, mancada de mitjans i endeutada, la Diputació instà a la ciutat de Barcelona que es fés càrrec de la defensa, responsabilitat que el Consell assumí.

Prop de 40000 soldats dels exèrcits espanyols i francesos estaven a punt per a l'assalt definitiu d'una ciutat defensada per només uns 5500 homes, la majoria dels quals es trobaven enquadrats en les companyies creades pels gremis, sota les ordres del comandant Antoni de Villarreal i del conseller en cap Rafael de Casanova. La comminació de rendició de l'exèrcit filipista va ser rebutjada pels resistents de Barcelona, que encara manifestaren una darrera esperança en el suport diplomàtic dels aliats.

Sense aliments ni mitjans de cap mena –en els canons havien de barrejar pedres amb la pólvora–, els membres de la Coronela, amb els quals col·laboraven activament les dones, els estudiants i els eclesiàstics, es negaren a acceptar les darreres propostes de rendició de Berwick i lluitaren aferrissadament –en un ambient d'exacerbada religiositat– tot esperant una mena de miracle que podia consistir en l'acceptació per part de Felip V de les proposicions moderades de Lluís XIV envers els catalans. Amb aquest esperit havia sigut interpretat el rumor de la signatura de la pau entre l'emperador i França, a principis de novembre de 1713: «*los fusileros de la plaza se adelantaron por la parte de Gracia y Mas Guinardó cerca la línea de los sitiadores; advirtieron que los franceses no les ofendían, empezaron pláticas con ellos sobre la línea, se asomaron muchos franceses, les llamaron diciéndoles no les tubieren por enemigos, porque su rey había hecho la paz con el emperador, y les dieron noticia que el duque de Popoli no se hallaba con fuerzas para combatir la plaza; el día 12 [de noviembre] con estos supuestos algunos oficiales y fusileros de los sitiados se acercaron al cuartel de los franceses a las partes de Mas Guinardó; los franceses salieron sobre su línea sin armas, trabaron pláticas, regaláronse recíprocamente; advertido al cuartel inmediato que era de españoles no les pareció bien esta comunicación ni el comercio de Mr. de Guerchy con los de la plaza que recibía y remitía cartas abiertas de los parientes de los sitiados a la plaza y de ellos a sus parientes; a fuera los españoles hicieron avanzar unos batallones de infantería por la misma línea y otros que de improviso salieron de ella y disparando sobre los que estaban hablando, mataron 2 franceses, hirieron un capitán y 4 soldados; de los sitiados hirieron 3*»⁴¹. Sens dubte, les autoritats filipistes espanyoles veien amb mals ulls aquests contactes entre els resistents catalans i els militars francesos, en un marc de relacions força tenses entre les dues corones borbòniques, de la qual n'hi ha diversos testimonis com són la persecució que els comerciants francesos van patir a Màlaga, Alacant, Puerto de Santa Maria i Madrid o la impopularitat del ministre Orry i les seves contribucions, a qui s'acusava d'enviar elevades sumes a França, per pagar roba i armament per als soldats o també la desconfiança amb què el marquès de Brancas era vist a la cort de Madrid. A aquests problemes, evidentment, calia afegir-hi el descontentament de la princesa d'Orsini, i del mateix Felip V, perquè Lluís XIV no defensà el principat de Limburg per a ella.⁴²

La notícia de la pau de Rastatt, entre l'emperador i França (7 de març de 1714), un altre cop, donava esperances renovades als resistents. A Reus, a primers d'abril, un carmelita va provocar un avalot, celebrant que s'havien signat les paus i que la Corona d'Aragó passava a l'Arxiduc, amb crits de *Visca Carles III!*⁴³. I a Barcelona, la diada de Sant Jordi de 1714, els assetjats cridaren *Visca Carles Tercer i el rei de França!* tot disparant «*plusiers décharges d'artillerie ne tirant qu'avec de la poudre du costé des français, mais tirant à boulet du costé*

40. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1714, fs. 692-692 v.

41. ANC. F. CASTELLVÍ. *Narraciones...*, 1713, fs. 106 v-107.

42. MAE, CP. Espagne, 229, Brancas (2-3-1714, fs. 6-10; 5-3-1714, fs. 19-22v), Pachau (30-4-1714, fs. 110-111); 231, Ponchartrain (27-8-1714, fs. 49-49v).

*des espagnols, et leurs gardes avancées criant aux nôtres que puisque la paix estait faite entre nos maistres il ne falloit plus se faire la guerre, que les français qui voudraient entrer dans Barcelonne y seraient fort bien receus, mais que à l'égard des espagnols ils ne devaient pas s'attendre à y mettre le pied et qu'on ne voulait point y entendre parler d'eux*⁴⁴. Fins i tot, Popoli es queixà a Ghuercy de l'actitud dialogant dels oficials francesos. És, el que Sanpere i Miquel qualificà com «l'equívoc»⁴⁵, nascut arran de la carta que Ramon Vilana Perlas va adreçar als Comuns en la qual els comunicava que a la pau de Rastatt, l'emperador Carles VI havia obtingut de França el reconeixement dels drets com a legítim rei d'Espanya. Un «equívoc», indiscutible pel que fa a la interpretació esbiaixada dels acords de pau, ja que la inclusió dels títols de Carles VI no implicava el reconeixement de drets i, a més, en ells no es feia referència al «Cas dels Catalans», però que trobà un fonament en la certesa de les pressions que rebia Felip V perquè negociés amb els catalans. Certament, Felip V s'enutjà amb Lluís XIV, tant per no haver pogut participar en la signatura de la pau com perquè havia deixat signar l'emperador amb el títol de rei dels territoris d'Espanya⁴⁶. Josep Rafel Carreras Bulbena exculpà Vilana de «la manera de redactar les cartes imperials, en què donava contínues esperances als defensors de Catalunya», per objectar, tot seguit: «emperò, des del moment que l'emperador pactava amb el rei de França, no com a poder victoriós, sinó com a bel·ligerant vençut en el camp de batalla i que, per tant, res no podia imposar, acontentant-se tan sols amb els bons oficis demanats pel príncep Eugeni al general Villars, convenia expressar als catalans la situació clara, a fi que poguessin cercar amb temps un arranjament amb Felip V, per a la qual cosa el mateix emperador podia arbitrar la intermediació de Lluís XIV. Mai no era lícit en aquests darrers moments continuar les esperances, que sols en cas fortuït i inesperat podia fer que es veiessin complertes, abocant aquell poble brau i fidel, aquells seus germans, que tan heroïcament es defensaven, a la més completa ruïna»⁴⁷. Però l'anàlisi de Carreras passa per alt un fet indiscutible: la negativa rotunda de Felip V –que Sanpere atribueix a l'escassa intel·ligència política del jove rei– a discutir sobre el «Cas dels Catalans», fins i tot amb el seu avi Lluís XIV, de qui es va haver de refiar en darrera instància.

Aleshores, la ciutat demanà a Guerchy una conversa amb Sebastià Dalmau, el comerciant que abocà tota la seva fortuna per fer possible la resistència de Barcelona, coronel del regiment de la Fe. Dalmau es reuní amb el coronel Monteuil el 25 d'abril, qui intentà desenganyar-lo sobre la idea que els francesos fossin els seus amics. Però tres dies després fou el ministre Orry, enviat per Felip V i la princesa d'Orsini, qui convidà a menjar Dalmau junt amb Monteuil i 20 oficials. Tots ells van quedar sorpresos del saber fer de Dalmau –de qui un militar francès va escriure que *Barcelonne n'a pas diputé un imbecille, il n'a été embarrassé sur rien, nous avons été surpris de luy entendre porter*–, encara que no van arribar a cap acord perquè l'enviat de la ciutat insistí que no tenia plens poders per decidir. Calgué, encara, una tercera reunió en la qual Dalmau exposà que *ils ne se contenteraient pas mesme de la restitution de leurs privilèges sans une garantie qui leur en assurast la possession* i afirmà que no podien acordar res sense l'ordre explícita de l'emperador, mentre que Orry oferia l'amnistia i el manteniment d'alguns privilegis de caràcter municipal⁴⁸. La proposta s'avé amb el que Lluís XIV havia suggerit a Felip V: «*le Roy ne proposera pas au Roy son petit fils d'accorder aux catalans le rétablissement général de tous leurs privilèges; mais dans le grand nombre de ceux dont ils jouissaient, il s'en trouvera plussiers dont la restitution ne causera point de prejudice au bien de son service. Celles sont par exemple les loix municipales de cette province, que le Roy d'Espagne peut luy*

43. AHN. Estado 449, Grimaldo a Robinet (6-4-1714); Estado 450, Lede a Grimaldo (14-2-1714).

44. MAE, CPE, Espagne, 230 (Pachau, 7-5-1714, fs. 6-7v).

45. SANPERE, S. *Fin de la nación...* p. 352.

46. SANPERE, S. *Fin de la nación...* p. 347.

47. CARRERAS BULBENA, J.R. *Villarroel, Casanova, Dalmau. Defensors heroics de Barcelona en el setge de 1713-1714*, Barcelonès d'Edicions, Generalitat de Catalunya, 1995, pp. 104-105.

48. MAE, CP, Espagne 229 (28-4-1714, fs. 139-140v), 230, Houdetot (4-5-1714, fs. 4-5v), Pachau (14-5-1714, f. 20), Pachau, 21-5-1714, fs. 40v-41). Fan referència d'aquestes converses de Dalmau: J.R. CARRERAS. *Villarroel...* pp. 99-107; S. SANPERE. *Fin de la nación...* pp. 352-363; M. Bruguera. *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña de 1713 y 1714*, vol. 1, Fiol y Gros, Barcelona, 1871, pp. 611-642.

rendre sans aucun danger. Il faudrait y ajouter encore quelques unes des prerrogatives les moins essentielles, accordées ou par luy mesme, ou par les Roys ces predecesseurs, en former un objet assez considerable pour le faire entrer dans la balance avec la souveraineté demandée en faveur de la P. des Ursins... et de son costé, elle aurait soin qu'il parut que ces concessions en faveur des catalans ne seraient deues qu'à leur soumissions envers le Roy leur maître, dont ils donneraient des marques en suppliant ce Prince de leur accorder leur pardon»⁴⁹. Pocs dies després, el rei de França insistí en la idea d'acabar aviat amb la guerra i es va comprometre a enviar-li les tropes de Berwick un cop Felip V hagués signat la pau amb Holanda. Un cop més, li féu retrets sobre el tracte donat als catalans: «les bombes que vous y faites présentement jeter vous causeront inutilement beaucoup de dépense, ruineront ceux qui vous sont encore attachez dans cette ville comme les séditieux, irriteront également et sans finir tous les habitants et peut estre encore ceux des royaumes de Valence et d'Arragon»⁵⁰.

La visita d'Orry cal interpretar-la com una iniciativa de Felip V i de la princesa d'Orsini, necessitats d'una victòria política enfront de les pressions de Lluís XIV, convençuts, a més, que el tractat de Rastatt –que ratificava l'abandó dels aliats als catalans–, predisposaria els ànims d'aquests per negociar. Amb tot, Felip V no tenia, encara, la certesa del seu triomf, com ho prova la carta del cardenal Francisco del Giudice –enviat a París per Felip V per expressar-li el seu malestar al rei de França perquè a Rastatt s'havien reconegut els títols de rei d'Espanya de Carles VI i, en canvi, s'havia refusat el principat per a l'Orsini–, en la qual deia: «*assí como he sido siempre de dictamen que en el caso de algún aprieto para la concesión de todos los privilegios, hubiese el Rey de prevenirlo con el expediente de conceder por su real clemencia los que tocan a leyes y costumbres municipales, y no perjudican a su real autoridad, también se me ofrezte de representar que, en caso de no poderse conquistar Barcelona con la fuerza, pudiera reservarse la referida concesión para compensarles en el tratado de Baden con la soberanía que se contrasta a madama la princesa de la Orsini sin la precisión de tratar la paz entre Su Majestad y el Archiduque, pudiéndose concluir este punto por medio de la Francia»⁵¹.*

Castellví explica així la resolució dels resistents de no acceptar cap proposta de negociació en el darrer moment del setge: «*la proposición de Orry hecha al general Dalmau en junio de 1714 en tiempo que los barceloneses estaban enardecidos por los suplicios había mandado ejecutar Popoli y quema de ciudades y villas, esperanzados entonces de socorros, les radicó más en la defensa; el orden o disposición de la Corte de Viena recibida en junio de 1714 que se procure capitular»* [l'emperador donà ordres al marquès de Rubí, virrei de Mallorca, de negociar la conservació de les Constitucions a canvi del lliurament de Barcelona i de les Illes, les quals no foren comunicades per la Junta Secreta als Comuns⁵²] *y que no se deben esperar socorros se oculta y la vaga esperanza de recibirlos más les animó»⁵³*. Ja no era possible fer marxa enrera. Efectivament, Berardo, des de Viena, el 20 de juny, advertia als diputats que l'experiència havia demostrat «*lo contrario de lo que se juzgaba de las tropas francesas y la falsedad descabezada de quien misteriosamente quería hacer comprender capítulo secreto en el tratado de paz de abandonar a su nieto el cristianísimo»⁵⁴*. Orry es va prendre com un fracàs personal aquesta gestió fallida i demanà, en va, poder fer un darrer intent de negociació amb els assetjats, abans de l'arribada de Berwick. Tal com argumentava Pachau, en una clara anticipació dels esdeveniments immediats: «*si les barcelonnais voulaient se servir de l'occasion et qu'ils crussent pouvoir se fier à M. Orry le moment serait favorable pour eux, mais s'ils attendent M. le Ml. de Berwick pour offrir de se rendre je suis persuadé qu'ils ne trouveront pas tant de facilité de la part de cette cour. Il ne sera plus question de privilèges, on ne les recevra qu'à discretion, et si le M. le Marechal interposait ses offices*

49. MAE. CP. Espagne, 235, Motifs du voyage de M. le Cardinal del Giudice (22-4-1714, fs. 149v-150).

50. MAE. CP. Espagne, 235, Lluís XIV a Felip V (30-4-1714, fs. 163-163v).

51. SANPERE, S. *Fin de la nación...*, p. 357.

52. SOLDEVILA, F. *Història de Catalunya...*, III, ps. 1145-1146.

53. ANC. F. CASTELLVÍ, *Narraciones...*, 1714, f. 422.

54. ANC. F. CASTELLVÍ, *Narraciones...*, 1714, f. 697.

*pour leur faire accorder une capitulation moins rigoreuse on ne manquerait pas d'en profiter pour entretenir et augmenter des soupçons dont le Roy d'Espagne n'est que trop susceptible*⁵⁵. Després d'aquests intents fallits d'assolir un acord amb els resistents, Felip V va poder justificar davant Lluís XIV la seva obstinació amb els catalans i agrair-li que, tot i que li havia proporcionat l'ajut militar decisiu per doblegar-los, l'hagués deixat actuar segons el seu criteri: *«je crois que vous ne serez pas surpris que je ne traite pas plus favorablement des malheureux qui après m'avoir manqué comme ils ont fait, ont soutenu et soutiennent encore leur revolte avec tant d'insolence, ayant refusé tout nouvellement d'écouter aucunes propositions*⁵⁶. L'arribada de Berwick, el 7 de juliol, un cop Felip V hagué signat la pau amb Holanda (26 de juny), significà el tomb definitiu favorable als assetjants. Pachau, en reclamar la seva arribada, havia escrit unes setmanes abans que *«dans la situation ou etaient les choses, il y avait beaucoup plus à craindre pour l'armée du Roy d'Espagne que pour les habitants de Barcelonne*». Ara, com deia la princesa d'Orsini, tot dibuixant els contorns del nou sistema polític que s'imposà després de l'Onze de Setembre: *«il n'est plus question Monsieur d'aucun privilège pour les catalans, qui se n sont rendus si indignes par la continuation de leur rebellion, ainsy Mr. le Prince Eugène n'aura plus à parler pour eux et le Roy d'Espagne leur imposera les loix qu'il luy plaira puis qu'il sera maistre absolu dans trois Royaumes ou ses predecesseurs et luy n'en avaient presque que le nom*⁵⁷.

55. MAE, CP. Espagne 230 , Pachau (9-7-1714, fs. 136v-137).

56. MAE, CP. Espagne, 230, Felip V a Lluís XIV (18-6-1714, fs. 78-78v).

57. MAE, CP. Espagne, 231, P. d'Orsini (30-9-1714).